

členění projev pak směřuje k spojování hypotaktického, k odstupňování významového zatížení různých jednotek atp.

Mezi prostředky směřujícími k členění jazykového projevu je opět třeba odlišovat ty, u nichž se členění řídí strukturálními vlastnostmi projevu samého, od těch, u nichž členění vyplývá z mimojazykové situace, neboť členění vyplývající z mimojazykové situace jednotu projevu přímo roztrhává. Ve zvukovém plánu to lze zřetelně vidět na rozdíl mezi expirací, jejíž linie se vytváří na základě syntaktické stavby projevu, a hlasovým zabarvením (timbrem), jehož proměny se řídí emocemi mluvčího; na doklad tohoto tvrzení lze srovnat citovaný příklad dialogu vybudovaného na expiraci s následujícím dialogem, vybudovaným na proměnách timbru:

Lízal (pohrozí prstem): Ať se nechytíme! (*Výhrůžně.*) S Frankem přede se slízáš, s Frankem přede chceš utýct.

Vávrová (zeprě se a urážena vykřikne): To je lež. (*Pauza.*) A dyby — na to su tu já a Vávra. Vám do toho nic není.

Lízal: A?! podíváme se! Tátovi do toho nic není! A na keho potom budó prstem ukazovat? Čí seš děcko? Kdo ti vychoval?

Vávrová (s trpkým úsměvem): Vy ste se mně toho málo navychovali. Dyby nebylo babičky, od vás bych se nenačila leda temu, jak mám od muža utíkat. Nebujte se. (*Významně.*) Tu haňbu vám neudělám, na to su já lepší, než vy myslíte. Když vás nic jinýho netrápí — můžete jít s Pánembohem.

Mezi jednotlivými zbarvenými vznikají zřetelné přerovy i uvnitř téže repliky. Mezi sousedními replikami, kde je takový přerov ještě zesílen změnou mluvčího, vznikají pak ovšem rozhraní přímo nepřekročitelná. V syntaktickém plánu lze pozorovat hojný výskyt výšin z vazeb a osamostatnění jednotlivých významových tickém silnou izolaci a osamostatnění jednotlivých významových jednotek, v tematickém plánu pak značnou mezerovitost. Tím vším se ovšem jazykový projev do značné míry rozpadá v jednotlivé repliky a pocit jeho jednotnosti se krajně oslabuje, aniž by ovšem zcela zmizel: neboť i zdůraznění prostředků, jež rozbíjejí souvislost projevu, je jednotné pro celý dialog a vychází od básníka.

Zdálo by se snad na první pohled, že jednotící pojetí, které jsme vytkli za specifický znak dialogu dramatického, přibližuje jej ve srovnání s dialogem běžného života k monologičnosti. Ve sku-

tečnosti však právě toto jednotící pojetí vede k tomu, že jsou v dramatickém dialogu ještě intenzivněji pocítovány ony vlastnosti, kterými se dialogická významová výstavba odlišuje od monologické. To nám jasně ukáže rozbor této výstavby, který nyní podnikneme. Vyjdeme při tom od její základní jednotky, totiž pojmenování, nezapomínajíce ovšem na její specifický znak, který byl nalezen v tom, že se v dialogu „prolíná a střídá několikerý, aspoň dvojitý kontext, na rozdíl od projevu monologického, jenž má kontext jediný“; neboť již samo pojmenování, ač se týká jedině významové jednotky, má povahu aktu, jehož směr je určován kontextem mluvčího. Rozvíjí-li se tedy v dialogu několikerý kontext současně, znamená to, že se každá významová jednotka, již je pojmenování, začleňuje do několikerého kontextu; to ovšem dodává pojmenování zvláštní, složitější ráz než v projevu monologickém.